

Irena Medňanská – vyorala brázdu a naplnila srdcia budúcich generácií láskou k hudbe

Nečakaný odchod inšpiratívnej osobnosti

Slávka Kopčáková

Muzikologička, pedagogička, reprezentantka slovenskej hudobnej pedagogiky v európskom kontexte, manažérka kultúry, organizátorka hudobného života v regióne východného Slovenska a publicistka Irena Medňanská, rod. Glogovská (28. 7. 1950, Považská Bystrica – 31. 12. 2020, Prešov), sa svojou vytrvalou teoretickou a organizačnou aktivitou zaradila medzi popredné osobnosti slovenskej hudobnej kultúry a európskej hudobnej pedagogiky. Absolventka Vysokkej školy hudobnej Franza Liszta vo Weimare (1973 – 1977) v odbore hra na akordeóne a súčasne aj pedagogička v Hudobnej škole v Sonderhausene v bývalej NDR (1973 – 1980) sa na Slovensko vrátila s vynikajúcou profesionálnou a odbornou výbavou. Vďaka nej nasledujúce štyri dekády svojho profesionálneho života pomáhala formovať tvár hudobnej kultúry a obhajovať záujmy hudobnej a estetickej výchovy, čo sa stalo jej celoživotným programom.

prof. Irena Medňanská (2019)

V rokoch 1987 – 1993 absolvovala doktorandské štúdium v odbore Vedy o umení (Teória a dejiny hudby, nostrifikované v SR) na Univerzite Martina Luthera v Halle. Jej školiteľom bol významný nemecký muzikológ a propagátor detského zborového umenia, skladateľ hudby pre deti, prof. Siegfried Bimberg. Ten vo výraznej miere určil jej budúcu bádateľskú orientáciu. V tom čase vyšla tlačou aj prvá z jej dvoch význam-

ných monografií *Kinderchormusik aus dem Schaffen slowakischer Komponisten nach 1945* (1993).

Zakrátko po zmene spoločensko-politických pomerov u nás jej jazyková výbava umožnila nastúpiť cestu nielen k vedeckej práci, ale aj smerom k organizačnému zaštréšeniu a zastupovaniu záujmov hudobnej výchovy v širšom nadnárodnom kontexte. Irena Medňanská rokoch 1992 – 2009 reprezentovala Slovensko v prezídiu Európskej asociácie pre školskú hudobnú výchovu (EAS), v rokoch 2009 – 2018 bola národnou koordinátorkou, v roku 2016 jej udelili doživotné čestné členstvo v prezídiu.

Slovenskú hudobnú pedagogiku nielen zastupovala a propagovala, ale tejto vedeckej disciplíne, jej aplikáciám (hudobná výchova, umelecká výchova, estetická výchova, hudobná edukácia) a jej učiteľom, študentom, teoretikom a i. doslova „otvárala“ okná do Európy. V roku 1993 spolu so skladateľom a pedagógom Jurajom Hatríkom stála pri zrode Asociácie učiteľov hudby Slovenska (AUHS). Vybudovanie tejto organizácie umožnilo jej okamžité začlenenie do štruktúr International Society for Music Education (ISME) a European Association for Music in Schools (EAS) vďaka individuálnemu členstvu koordinátorky. Za tri dekády činnosti v týchto združeníach (medzi rokmi 1992 – 2018) Irena Medňanská nevynechala takmer žiadny z kongresov, zväzových konferencií, interrim kongresov, kde Slovensko reprezentovala ťažiskovými referátmi prevažne v plenárnych sekciách rokovaní. Stála aj pri vzniku Slovenskej Orffovej spoločnosti (SOS) v roku 1999, keď na základe svojich skúseností a kontaktov pomáhala jej predsedníčke Miroslave Blažekovej pri jej založení. Táto spoločnosť do dnešných dní potvrdzuje univerzálnosť hudobného jazyka bez ohľadu na rôznorodosť krajín, národov a ich jazykov. Každoročné medzinárodné letné kurzy Orffovej spoločnosti sa tešia veľkej pozornosti domácich a zahraničných frekventantov.

V roku 2000 sa Irena Medňanská úspešne habilitovala na Vysoké škole múzických umení v Bratislave vo vednom odbore Hudobné umenie – teória hudby. Titul docentky získala obhajobou habilitačnej práce *Hudobná pedagogika na Slovensku, v nemeckej jazykovej oblasti a v celoeurópskom kontexte*. Už tu sa profilovali jej záujmy o teoretické problémy hudobnej pedagogiky dynamizované paralelne jej aktivitami v AUHS a EAS, prinášajúcimi mnohé empirické zistenia a možnosti komparácie, čím si jej vedecká práca udržiavala kontakt s realitou hudobnoedukačnej praxe. O dekádu neskôr sa v roku 2011 úspešne inaugurovala na Ostravskej univerzite v Ostrave vo vednom odbore Hudobná teória a pedagogika (titul profesorka získala v roku 2012). Inauguračná prednáška mala názov *Európska dimenzia hudobnej pedagogiky*. Súčasťou tohto úsilia bolo vydanie jej druhej vedeckej monografie *Systematika hudobnej pedagogiky* (2010).

Osobnostnú univerzálnosť pri prijímaní životných výziev a pracovných príležitostí môžeme dokladovať výberom pracovísk a pracovných pozícií, ktoré prijala. Pôsobila ako odborná asistentka na Katedre hudobnej výchovy na Pedagogickej fakulte v Nitre (1980 – 1981), odborná asistentka na Katedre hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove (1981 – 1988), riaditeľka Štátnej filharmónie Košice (ŠfK) v Košiciach (1988 – 1991). Po návrate do Prešova od roku 1991 pôsobila nasledujúce tri dekády už nepretržite na Prešovskej univerzite. Na Katedre hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove (1991 – 1997) ako vedúca katedry, na fakulte ako prodekan-ka pre zahraničné vzťahy. V roku 1997 aktívne participovala na vzniku Prešovskej univerzity (PU) so sídlom v Prešove a v rámci nej aj na vzniku Fakulty humanitných

Prof. Irena Medňanská (prvá sprava) na konferencii EAS v Talline v roku 2009 spolu s bývalým prezidentom EAS prof. Franzom Niermannom (druhý sprava), s vtedy novou prezidentkou EAS prof. Sarah Henessy z Veľkej Británie (tretia zľava dole), s bývalým prezidentom EAS prof. Josephom Scheideggerom (hore prvý zľava) a národnými koordinátormi EAS.

a prírodných vied (FHPV) ako jej súčasťou, kde ako vedúca Katedry hudobnej výchovy pôsobila naďalej. Po organizačných zmenách sa v roku 2010 stala riaditeľkou Inštitútu hudobného a výtvarného umenia Filozofickej fakulty PU. Paralelne s tým ako odborná asistentka pedagogicky pôsobila na oddelení hudby Katedry humanitných a sociálnych vied Fakulty prírodných vied Žilinskej univerzity v Žiline (2000 – 2003), kde pomáhala pri etablovaní nových študijných programov pre učiteľov základných umeleckých škôl. Pedagogicky pôsobila aj v zahraničí ako mimoriadna profesorka na Univerzite v Rzeszowe (Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2003 – 2015), neskôr aj ako členka Akreditačnej komisie v Poľsku a školiteľka doktorandov v Českej republike (Olomouc, Ostrava) a v Poľsku. V rokoch 2000 – 2016 pracovala ako metodička pre hudobnú výchovu na Metodicko-pedagogickom centre v Prešove, garantka a lektorka programov kontinuálneho vzdelávania učiteľov. Je až neuveriteľné, koľko práce možno vykonať za jeden ľudský život.

Už na konci prvej dekády nového milénia sa Irena Medňanská postupne vyprofilovala na jednu z vedúcich osobností našej hudobnej pedagogiky ako autorka početných vedeckých a odborných prác v tomto odbore, členka poradných orgánov pre hudobnú edukáciu, vyhľadávaná expertka na legislatívne otázky. Takmer štyri dekády svojej tvorivej práce (okrem 3 rokov manažovania profesionálneho hudobného telesa) zasvätila Prešovskej univerzite ako pedagogička, neúnavná organizátorka umeleckej činnosti a aktivít pedagógov i študentov doma a v zahraničí. Organizovala vedecké konferencie a kongresy na pôde univerzity. Podujatím s vynikajúcim ohlasom u učiteľov aj odborníkov v jej gescii bolo organizovanie šiestich

Výrazná prítomnosť organizačných kompetencií a kreativity sa prejavila aj v oblasti hudobného života. Irena Medňanská svoje nadanie pre kultúrny manažment zúročila okrem riadenia profesionálneho telesa aj v organizovaní vedeckých, umeleckých či spomienkových podujatí, ktorých cieľom bolo objavovanie a propagácia hudobných tvorcov regiónu (Mikuláš Moyzes, Béla Kéler, Jozef Grešák a ďal.). Sprístupňovanie a šírenie hudobnej tvorby skladateľských osobností regiónu prerástlo do mnohých živých hudobných realizácií vo východoslovenskom regióne (Košice, Prešov, Bardejov, Levoča, Sabinov a i.). Tieto podujatia obohatili hudobný život regiónu o hodnotné interpretačné (aj premiérové) stvárnenia hudobných diel celého radu slovenských skladateľov (Jozef Podprocký, Ladislav Burlas, Milan Novák, Mikuláš Moyzes, Béla Kéler a ďal.).

Ak chceme komplexne predstaviť profesionálnu cestu a výsledky celoživotnej práce Ireny Medňanskej, nemôžeme obísť ani možnosť pozrieť sa na ňu cez optiku jej osobnostnej výbavy. Práve tá ju predurčila na úspešnú profesionálnu realizáciu, a to najmä vďaka schopnosti prirodzene sa pohybovať na medzinárodnej scéne, disponovať rozvahou a racionalitou pri riešení mnohých odborných, manažérskych či legislatívnych problémov na úrovni svojho pracoviska, ale aj na úrovni rôznych slovenských a medzinárodných rád, komisií či organizácií. Nikdy neváhala nieť zodpovednosť za seba a za iných, neúnavne presadzovala to, čo považovala za prospešné pre vedný odbor, pracovisko i akademickú komunitu, ktorú reprezentovala.

V lete 2020 oslávila Irena Medňanská krásne životné jubileum. Zoznam jej aktivít sa však v posledný deň roka 2020 náhle a nečakane uzatvoril. Pedagogická a odborná činnosť v prospech výchovy budúcich generácií a v prospech slovenskej hudobnej kultúry nadobudla podobu definitívne ukončeného diela, čakajúceho na zhodnotenie a analytické sondy do jednotlivých oblastí jej odborného záujmu. Podstatnú časť svojho pracovného úsilia zasvätila tomu, aby sa hudba a pieseň stali súčasťou života nastupujúcich generácií ako výraz estetického prežívania života, a cezeň smerovania k humanite, socializácii nielen v škole, rodine, ale aj spoločnosti. Jej vízia postavenia hudobnej výchovy v spoločnosti 21. storočia bola založená na presvedčení, že hudobná výchova chápaná ako aktívny celoživotný proces má nezastupiteľné miesto v spoločnosti a jej poslaním je rozširovať sociálne a kultúrne horizonty detí a mládeže, nadobúdané práve uvedomovaním si širokej palety ľudských hudobných skúseností.

Rozlúčka so zosnulou sa vzhľadom na opatrenia súvisiace s pandémiou COVID-19 uskutočnila v úzkom rodinnom kruhu dňa 11. januára 2021 v Dome smútku v Prešove. Takto potichu a nenápadne odišla osobnosť, ktorej aktívny život bol svedectvom toho, že vzdelanie, pracovitosť a priateľstvo prinášajú spoločné hodnoty pre všetkých. Jej láskavý až materský prístup k študentom i kolegom (nezriedka okorenený prísnosťou), jej živý záujem o problémy, s ktorými zápasia, ochota pomôcť, jej múdrosť a predvídavosť mnohým z nich predurčili ďalšiu profesionálnu životnú dráhu. Iste, každý je v kolobehu života do veľkej miery nahraditeľný, ale po Irene Medňanskej tu zostáva prekvapivo smutný pocit, že bude veľmi chýbať... Ako osobnosť plná síl, energie a životných skúseností tu ešte chcela a mohla pre hudobnú výchovu veľa vykonať. Zostáva po nej vyoraná brázda, spomienky, smútok v srdciach rodiny, blízkych priateľov i kolegov. Zostávajú tu však po nej aj mnohé silné inšpiratívne momenty navždy zapísané v našich životoch, ktorých bola súčasťou.

Slávka Kopčáková